

466
ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ Μ. ΑΡΑΜΙΑΤΖΟΓΛΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΑΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΘΕΙΡΩΝ

1642

ΤΑ
ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΤΟΥ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
ΚΑΙ Η ΘΕΣΙΣ ΑΥΤΟΥ
ΕΝΑΝΤΙ
ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΤΑΤ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1931

45
526

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ Μ. ΔΡΑΜΠΙΑΤΖΟΓΛΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΘΕΙΡΩΝ

ΤΑ
ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΤΟΥ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
ΚΑΙ Η ΘΕΣΙΣ ΑΥΤΟΥ
ΕΝΑΝΤΙ
ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1931

ΤΑ
ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
ΚΑΙ Η ΘΕΣΙΣ ΑΥΤΟΥ

ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Βυζαντίου ὡς ἀπλή ἐπίσκοπὴ ὑπῆγετο, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Σεπτημίου Σεβήρου καὶ ἐντεῦθεν, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείου ἢ Πειρίνου. Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Βύζαντος, λέγει ὁ Βαλαμίων σχολιάζων τὸν Γ' Κανόνα τῆς Β' Οἰκ. Συνόδου, οὐκ εἶχε τιμὴν ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείου ἐχειροτονεῖτο ποτε Ἐπίσκοπος ἐν αὐτῇ (1). Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος μετονομάσας τὸ Βυζάντιον Κωνσταντινούπολιν καὶ καταστήσας αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀποβῇ ἡ Ἐκκλησία τῆς νέας Ρώμης πρωτεύουσα καὶ πρωτόθρονος τῆς Ἀνατολῆς. Παράγοντες τῆς τοιαύτης ἐξαιρετικῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρξαν, τοῦτο μὲν τὸ γεγονός ὅτι ἡ καθέδρα τῶν Ἐπισκόπων ΚΠόλεως κατέστη ἐγκαίρως καὶ ἔδρα τῶν Αὐτοκρατόρων, τοῦτο δὲ ἡ διὰ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ καθόλου παρὰ πολλοῖς λαοῖς καὶ ἐπιστροφή οὐκ ὀλίγων αἰρετικῶν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν. Πλὴν τούτων οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν αὐξάνειν καὶ κραταίωσιν τοῦ γυήτρου τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ πλειὰς τῶν σοφῶν πρωθιεραρχῶν καὶ ἱεραρχῶν αὐτῆς, αἱ πικραὶ φάλαγγες τῶν πιστῶν ἐρημηευτῶν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Τὴν θέσιν ταύτην τοῦ Οἴκου Πατριαρχείου κατέστησέ πως ἰσχυροτέραν καὶ ὁ χωρισμὸς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς. Ταῦτα πάντα ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ λόγιος μοναχὸς Ἰωσήφ Βρυέννιος ὁ Στουδίτης ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς ΚΠόλεως εἶπε περὶ τῆς πόλεως ταύτης, καθέ-

Τόπος «Φαζιλέ» Τέσων Βασιλοπεύλων

(1) Σύνταγμα Ράλλη καὶ Ποτλῆ Β' σελ. 175.

δρας τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου, τὰ ἐξῆς: «κοινή πατρὶς καὶ Μητέρα καὶ τροφὸς τῶν Ὁρθοδόξων χριστιανῶν, δευρο τῆς ὀρθοδοξίας ἢ βάσις, ἢ κορυφή τῶν δογμάτων, ἢ τῆς θεολογίας ἀκρόασις (2).

Τὸ ἐν Ἀνατολῇ πρωτόθρονον τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου κατεχωρήθη τὸ πρῶτον ἐν ἐπισήμῳ πράξει καὶ ἐκυρώθη ὑπὸ τῆς ἐν ΚΠόλει συνελθούσης τῷ 381 δευτέρας ἀγίας Οἰκουμ. Συνόδου. Ὁ γ' κανὼν τῆς Συνόδου ταύτης διαλαμβάνει τὰ ἀκόλουθα: «τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν Ρώμης ἐπίσκοπον· διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν Νέαν Ρώμην». Ὁ στ' κανὼν τῆς Α' ἀγίας Οἰκ. Συνόδου ὁ κυρώσας τὰ ὅρια τῶν διαφόρων μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν ἢ ἄλλως ἐξαρχιῶν (διοικήσεων) λεγομένων, οὐδὲν ὡς εἶναι ἐπόμενον, λέγει περὶ τῶν πρεσβειῶν καὶ τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ Βυζάντιον, ὡς εἶναι γνωστὸν, ἀνεκαινίσθη καὶ μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις κατὰ τὸ ἔτος 330 μ. Χ., ἢ δὲ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνήλθεν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας κατὰ τὸ ἔτος 325. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς κτίσεως τῆς ΚΠόλεως μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Β' Οἰκουμ. Συνόδου ἐμεσολάβησε χρονικὸν διάστημα ἡμίσεως περίπου αἰῶνος. Ἀπὸ δὲ τῆς Β' Οἰκ. Συνόδου μέχρι τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου παρήλθον ἐβδομήκοντα ἔτη. Κατὰ τὸ χρονικὸν δὲ τοῦτο διάστημα τῶν 121 ἐτῶν οὐ μόνον τὰ πρεσβεῖα τιμῆς ἀνεγνωρίσθησαν τῷ Οἰκ. Πατριαρχεῖῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἰδιαιτέρα αὐτοῦ δικαιώματα ἐν μεγάλῃ μοίρᾳ ἀπεκρυσταλλώθησαν καὶ ἐπισήμως ἀνεγνωρίσθησαν.

Ὁ δεύτερος Κανὼν τῆς Οἰκ. Συνόδου τοῦ 381 ἔχει μόνον δὲν καθορίζει τὴν ἐκκλ. δικαιοδοσίαν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ὁμιλεῖ καὶ περὶ ἐπισκόπων (μητροπολιτῶν) διοικήσεων. δηλ. ἐξαρχιῶν(3) διοικούντων ἀνεξαρτήτως τὰς παροικίας αὐτῶν, τουτέστι αὐτοκεφάλων· αὐτοὺς τῆς Ἀσιατικῆς διοικήσεως ἐπισκόπους, τὰ κατὰ τὴν Ἀσιατικὴν μόνον διοικεῖν καὶ τοὺς τῆς Ποντικῆς, τὰ τῆς Ποντικῆς μόνον, καὶ τοὺς τῆς Θράκης τὰ

(2) Ἰωσήφ μοναχοῦ τὰ εὐρεθέντα. Ἐκδόσις Εὐγενίου Βουλγάρου. Λειψία 1768 τόμος Β' σελ. 274, 275.

(3) Ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης [Ἐ. Ἰστ. βιβ. Ε' κεφ. 7' Migne 67 στ. 577-580] γράφει· «τότε δὲ καὶ ὄρον ἐκφέρουσιν ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον τὰ πρεσβεῖα ἔχειν τῆς τιμῆς μετὰ τὸν Ρώμης, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν Νέαν Ρώμην καὶ πατριάρχας κατέστησαν διανεμίσαντες τὰς ἐκκλησίας ὥστε τοὺς ὑπὲρ διοικήσιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπεροκίαις ἐκκλησιαστικῆς μὴ ὑπερβαίνειν· τοῦτο γὰρ πρότερον διὰ τοὺς διωγμοὺς ἐγένετο ἀδιαφόρων. Καὶ κληροῦται μὲν Νεκτᾶριος τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θράκην».

τῆς Θρακικῆς». Αἱ ἐπαρχίαι τῶν διοικήσεων τούτων διὰ τοῦ ΚΗ' κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπήχθησαν τῷ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖῳ.

Καίτοι ὅμως τὰ ὅρια τῶν εἰρημένων ἐξαρχιῶν καθωρίσθησαν ἢ μᾶλλον ἐκυρώθησαν διὰ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ προηγουμένως διὰ τοῦ στ' κανόνος τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ἐν τούτοις ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ΚΠόλεως ἐδημιουργεῖτο καὶ βαθμηδὸν ἐξειλίσσετο κατάστασις ἀντίθετος πρὸς τὰς προσημειωθείσας διατάξεις τῶν δύο τούτων Συνόδων. Ὑπάρχουσιν ἀρκετὰ ἱστορικὰ παραδείγματα περιτράνωσ ἀποδεικνύοντα ὅτι προηγήθησαν τῶν τυπικῶν κυρώσεων πραγματικότητες προσδώσασαι (ἔργῳ) τῇ Ἐκκλησίᾳ ΚΠόλεως κύρος ἰδιαιτέρον καὶ αὐξήσασαι τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς.

Τῆς δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου προήδρευσε κατ' ἀρχὰς Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, εἶτα δὲ ὁ Νεκτᾶριος, ἀμφότεροι ἐπίσκοποι Κωνσταντινουπόλεως, καίτοι παρήσαν καὶ ἑξαρχοὶ ἄλλων διοικήσεων καὶ μάλιστα ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἧς οἱ ἐπίσκοποι οὐχὶ ἀπαξ ἐπεχείρησαν νὰ διεκδικήσωσι πρωτεῖα καὶ προτεραιότητα ἀπέναντι τοῦ θρόνου τῆς Νέας Ρώμης.

Ἦδη δὲ καὶ πρὸ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁ Κωνσταντινουπόλεως Εὐδόξιος (360-370) ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον Κυζικίου τὸν Εὐνόμιον(4). Μετὰ δὲ τὴν Σύνοδον ταύτην τῷ 394 ὁ ΚΠόλεως Νεκτᾶριος συνεκρότησεν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ Σύνοδον ἐνδημοῦσαν ἐκ 37 ἀπαρτιζομένην ἐπισκόπων ἐξ ἀφορμῆς τῶν δύο Ἀράβων ἐπισκόπων Γαβαδίου καὶ Ἀγαπίου «ἐκατέρου ἀντεχομένου τῆς ἐπισκοπῆς Βόστρων» καμένης ἐν Ἀραβίᾳ. Τῆς Συνόδου ταύτης προήδρευσεν ὁ Νεκτᾶριος καίτοι παρήσαν ὁ τε Ἀλεξανδρεὺς Θεόφιλος καὶ ὁ Ἀντιοχεὺς Φλαβιανός(5).

(4) Βλέπε τὰς σημειώσεις [Annotaciones] τοῦ Βαλεσίου [Valesii] ἐν τῇ στήλῃ 796 τοῦ τόμου 67 τῆς Ε. Π. Migne. Σωκράτης Ε. Ἰστ. βιβ. ζ' κτλ. κε'. «Diu ante Atticum c/politani episcopi Cyzicenis praesules (προεστώτες) dederant. Nam Constantii temporibus Eudoxium episcopum C/poleos Eunomium Cyzici ordinarat episcopum». Καὶ Liberati, Breviarium, caput 2.

(5) Mansi τόμ. III στ. 852-853. Σύνταγμα Ράλλη καὶ Ροτλή Γ' σ. 625-628. Hefele, «Ἱστορία τῶν Συνόδων» γαλλικὴ μετάφρασις Leclercq τόμ. Β' α. σελ. 97 καὶ σελ. 97-100 σημ. 7. Ἀποσπάσματα τινὰ τῆς συνόδου ταύτης περιεθθέντα λατινιστῶ καὶ καταχωρούμενα ἐν τῷ ὑπομνήματι τὸ ὁποῖον ἀπέστειλεν ὁ πάπας Πελάγιος τῷ 555 διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν καταδίκην τῶν αἱρετικῶν κεφαλαίων» δηλοῦσιν ὅτι οἱ δύο Ἀραβικοὶ ἐπίσκοποι ἀπετάθησαν εἰς τὸν Ρώμης Σιρικόσιον δυνάμει τοῦ δικαιώματος τοῦ Ἐκκληστῆος ὅπερ εἶχε παραχωρήσει αὐτῷ ἢ ἐν Σαρδικῇ Συνόδῳ καὶ ὅτι τῆς ὑποδείξει τοῦ πάπα Σιρικούσιου συνεκροτήθη ἐν ΚΠόλει ἐνδημοῦσα Σύνοδος. Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων πληροφοροῦμεθα ὅτι τοὺς ἐπισκόπους ἐκάλεσεν ὁ ἐπαρχὸς τῆς πόλεως Ρωφίνος διὰ τὰ ἑγκαίνια τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

SISMANOGLIO
MEGARO

Ὁ διάδοχος τοῦ Νεκταρίου ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐμερίμνα περὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκῶν οὐ μόνον τῆς μεγαλουπόλεως ἀλλὰ καὶ τῆς Θράκης ἀπάσης... καὶ τῆς Ἀσίας ἅλης... καὶ μέντοι καὶ τὴν Ποντικὴν τούτοις κατεκόσμη τοῖς νόμοις... » «καὶ εἰς Φοινίκην ἀπέστειλεν ἀσκητὰς θεῖω ζήλω πυρπολουμένους» πρὸς ἐκχριστιάνισιν τῶν ὑπολειφθέντων αὐτόθι εἰδωλολατρῶν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐπέτελεσεν ὁ θεῖος πατήρ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ βασιλέως. Σημειωθήτω ἐν παρόδῳ ὅτι ὡς πλείστους ἀγλαοὺς καρποὺς παρήγαγεν ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως ἢ ὡς πρὸς τὰς ἱεραποστολὰς ἀρμονικὴ συνεργασία ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἐν Βυζαντίῳ (6). Τὸ αὐτὸ ἐπραξεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος καὶ ὡς πρὸς τοὺς Σκυθικοὺς ὁμίλους τοὺς ἐσκήνωμένους παρὰ τὸν Ἰστρον. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Θεοδομήτου ἐπισκόπου Κύρου (7) καὶ ἄλλων ἱστορικῶν ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ ὅλικου ἐξ οὗ οἱ πατέρες τῆς Δ' Συνόδου ἠρύσθησαν τὸ περιεχόμενον τοῦ ΚΗ' κανόνος. Ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου δράσις τῶν διαδόχων τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ὑπῆρξε περίπου ἢ αὐτῆ. Ὁ Ἀττικὸς [406—425], ὡς ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης, μετέβη εἰς Νίκαιαν πρὸς χειροτονίαν ἐπισκόπου. Καὶ τὴν ἐκδοσὶν νόμου ὁ ρηθεὶς πατριάρχης ἐπέτυχεν «καλεῖντος παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονίαν ἐπισκόπων μὴ γίνεσθαι». Ὁ αὐτὸς Αὐτοκράτωρ τῆ 14 Ἰουλίου τοῦ 421 ἐξέδωκε νόμον διὰ τοῦ ἵππου ἐπεξέτεινε τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῆς προσαρτήσεως εἰς τὸν εἰρημένον θρόνον τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ (8). Ὁ νόμος οὗτος τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ὀνωρίου ἠπράκτησε.

(6) Περὶ τοῦ θέματος τούτου ἔγραψε καλὰς σελίδας ὁ Duchesne ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Eglises séparées* σ. 281-353. Ἴδε καὶ *Dictionnaire de Théologie catholique*, τόμ. Γ' μέρος β' στ. 1342 ἔνθα ὁ Vaillhé σημειοῖ «Αἱ ἀπομεμακρυσμένοι χῶροι εἰς ἃς εἰσδύουσι σήμερον οἱ ἱεραποστολοὶ, εἰδέθησαν ἤδη τὸ Εὐαγγέλιον διὰ βυζαντινῶν ἱερέων».

(7) Θεοδώρητος Κύρου *Ἐκκλ. Ἱστορία*, βιβ. ε' κεφ. κη', κθ', λκ', Migne τόμ. 82 στ. 1256. Ὁ E. Gelzer κατακρίνει τὸν ἱ. Χρυσόστομον διὰ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ δράσιν λαμβάνων ἰδίαν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ τῆς Ἐφέσου πράγματα. Μὴ θέλων νὰ ἴδῃ ὁ Gelzer τὴν φυσικὴν φορὰν τῶν πραγμάτων καὶ πρὸ πάντων τὴν κατεύθυνσιν ἣν ἔλαβον ταῦτα ἐν Βυζαντίῳ ἀπὸ τοῦ 330 ὅπως ἀβασανίστως καὶ ἀδίκως ἀναφέρει περὶ τοῦ μεγάλου Πατριάρχου «ἐπιστὰς καὶ ἀσκητικὸς ὡς ἄνθρωπος, ἐνεφορεῖτο ὡς ἱεράρχης παπικοῦ κυριαρχικοῦ πνεύματος». Gelzer, *Ἐπίτομος βυζαντινῆ Ἱστορία* ἐν Krumbacher, *Ἱστορία τῆς Βυζ. Λογοτεχνίας μετὰρρασι* Γ. Σωτηριάδου τόμ. Γ' σελ. 257.

(8) *Cod. just.* 1, 2, 6. «*Omni innovatione cessante vetustatem et canones pristinos ecclesiasticos qui nunc usque tenuerunt et per omnes Illyrici provin-*

Ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης ἀφηγεῖται περὶ τοῦ Νεστορίου [428-432], ὅτι ἐπεχείρησε τὴν διευθέτησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας [Λυδίας, Καρίας, Ἑλλησπόντου καὶ ἄ.] Ἀναφέρει μάλιστα καὶ περὶ διαταγῆς ἣν εἶχε λάβῃ παρὰ τοῦ Νεστορίου (9) ὁ Ἀντώνιος ἐπίσκοπος Γέρμης τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ Θεοδώρητος ἐν τῇ Αἰρετικῆς κακομοθίας ἐπιτομῇ αὐτοῦ [Migne 83 σ. 433] περὶ τοῦ Νεστορίου λέγει ὅτι «τῆς κατὰ ΚΠολιν τῶν ὀρθόδοξων καθολικῆς Ἐκκλησίας τὴν προεδρείαν πιστεύεται οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης».

Οὕτως ἐξελισσομένης τῆς νέας καταστάσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως συνέκλήθη ἡ Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴ Σύνοδος [451]. Τρεῖς κανόνες τῆς Συνόδου ἀφιερῶνται εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον. Παραθέτομεν τοὺς κανόνες τούτους διὰ νὰ ἀντιληφθῇ εὐχερέστερον ὁ ἀναγνώστης τὴν σχέσιν τοῦ περιεχομένου τῶν κανόνων τούτων πρὸς τὰ ἱστορηθέντα ἀνωτέρω.

Κανὼν θ'. «Ἐἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα ἔχει, μὴ ἐγκαταλειπανάτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον... εἰ δὲ κληρικὸς πρᾶγμα ἔχει πρὸς τὸν ἴδιον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, παρὰ τῇ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω. Εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοῖ καταλαμβάνάτω τὸν ἐξαρχὸν τῆς διοικήσεως ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω».

Κανὼν ιζ'. «Τὰς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἀγροικικὰς παροικίας... εἰ δὲ τις ἀδικοῖτο παρὰ τοῦ ἰδίου Μητροπολίτου παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως ἢ τῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ δικαζέσθω, καθὰ προσίρηται».

Κανὼν ΚΗ'. «Μετὰ τὸ προῖμιον τὸ σχετικὸν πρὸς τὰ πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ Κ/πόλεως... ἀκολουθεῖν καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Καὶ ὅστις τοὺς τῆς

*cias servari praecipimus... urbis con/politanae qae Romae veteris praerogativa laetatur». Cod. Theod. XVI 2,415. Τὸ ἀνατολικὸν Ἰλλυρικὸν περιλαμβάνον τὴν Δακίαν καὶ Μακεδονίαν πολιτικῶς προστητέθη εἰς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ Κράτους τμήμα κατὰ τὸ 379. Τὸ δὲ δοτικὸν Ἰλλυρικὸν ὑπέχθη εἰς τὸ αὐτὸ τμήμα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 424-437. Ἐκ τῆς πολιτικῆς ταύτης προσαρτήσεως προήλθε καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ τοιαύτη εἰς τὴν ἀφορμὴν παρέσχεν ἢ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου περὶ εἰκόνων ἔρις. *Dictionnaire de Théol.* κτλ. ἔνθα ἀνωτέρω στ. 1351.*

(9) Σωκράτης, *Ἱστορία Ἐκκλησιαστικῆ* βιβ. ζ' κεφ. κε', κζ'. Migne τόμ. 67 στ. 796, 801, 805, 808, πρὸς. *Kirchen-Lexikon Freiburg und Herrder* τόμ. Γ' στ. 997.

Πεντικῆς, καὶ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἐτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἀγιωτάτου Θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, δηλαδὴ ἐκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονούντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, χειροτονεῖσθαι δέ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνως κατὰ τὸ ἔθος γινόμενων, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀναφερομένων». Ὁ 101^{ος} κανὼν τῆς Πενθέκτης ἐπιναλαμβάνει τὰ σχετικὰ πρὸς τὰ πρεσβεῖα τοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως.

Διὰ τῶν κανόνων τούτων ἀποκρυσταλλοῦται καὶ τρόπον τινὰ κωδικοποιεῖται μία κατάστασις ὑπάρχουσα ἐν τῇ πραγματικότητι. Ἐκ τῶν μονευθέντων λοιπὸν κανόνων καταδεικνύεται ὅτι τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως α') κατέλαβε τὴν πρώτην ἐν Ἀνατολῇ θέσιν ἀπὸ ἀπόψεως ἐκκλησιαστικῆς ἔχον εὐρυτάτην καὶ διαρκῶς αὐξανομένην διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν δικαιοδοσίαν· β') πᾶσα χώρα κεκλιμένη ἐκτὸς τῶν ὁρίων καθωρισμένης τινὸς ἐκκλησιαστικῆς περιφέρειας ὑπάγεται ἐκκλησιαστικῶς τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ, καὶ γ') ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας Νέας Ρώμης δέχεται ἐκκλησίους καὶ παρὰ κληρικῶν ἀνηκόντων εἰς ἐκκλησιαστικὰς περιφέρειας μὴ περιλαμβανομένας ἐν τῷ κλίματι τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως (10). Τὸ τρίτον τοῦτο δικαίωμα καταφαίνεται ὄχι μόνον ἐκ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ὧν τινα ἐξεθέσαμεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς φράσεως τῶν δύο κανόνων [9^{ος} καὶ 13^{ος}] «ἐξάρχῳ ἢ ἐξάρχον τῆς διοικήσεως». Ἡ φράσις αὕτη εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν ἐδήλου καὶ τοὺς μητροπολίτας Καισαρείας, Ἐφέσου, Ἡρακλείας· οὗτοι ὅμως ἐν τῷ ΚΗ^ο κανόνι ὀνομάζονται «μητροπολίται». Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὑπὸ τοὺς ἐξάρχους διοικήσεως νοητέον τοὺς πατριάρχας, ἢ ὡς λέγει ἢ ἐν ὑποσημειώσει ἀναφερομένη νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ «πατριάρχας διοικήσεων».

Ὅτι ἡ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ πρὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν τινι μέτρῳ ἔργῳ ὑφίστατο οἷα καὶ ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς αὐτῆς Συνόδου καθωρίσθη ὑποδεικνύεται καὶ ἐκ διαφόρων ἀποσπασμάτων τῶν πράξεων τῆς αὐτῆς Συνόδου.

«Νουνέχιος ἐπίσκοπος Λαοδικείας εἶπεν· ἡ δόξα τοῦ Θρόνου Κωνσταντι-

(10) Περὶ τῆς δικαιοδοσίας τῶν Πατριαρχῶν ἐν γένει διαλαμβάνει ἡ μὲν Νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν τῷ 23^ῳ αὐτῆς κεφαλαιῷ. Ἐν τῇ νεαρῇ ταύτῃ οἱ ἕκαστοι διοικήσεως καλοῦνται πατριάρχαι. «Ὁ τῆς διοικήσεως ἐκείνης μακαριώτατος πατριάρχης κατὰ τὸν ὅριον τρόπον τὸ πρῆγμα κρινέτω». Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς.

νουπόλεως δόξα ἡμῶν ἐστὶ· τῆς γὰρ ἐκείνου τιμῆς καὶ ἡμεῖς μετέχομεν, ἐπειδὴ καὶ τὰς μερίμνας ἡμῶν ἀναδέχεται καὶ ἀγαπῶμεν τὸν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν μητροπολίτην ὑπὸ τοῦ Θρόνου τούτου χειροτονεῖσθαι». «Κριτωιανός, ἐπίσκοπος Ἀφροδισιάδος, εἶπεν· ἀπὸ οἰκείας γνώμης τὴν ὑπογραφὴν πεποίημαι ἀκολουθῶν τῷ σκοπῷ τῶν ἀγιωτάτων πατέρων, καὶ χρεωστῷ τῷ Θρόνῳ τούτῳ, ἐφ' ᾧ καγὼ ἐχειροτονήθην, καὶ οἱ πρὸ ἐμοῦ, καὶ πάσης προστασίας ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τετύχημεν» (11). Οἱ τελευταῖοι λόγοι [καὶ οἱ πρὸ ἐμοῦ κτλ.] τοῦ Κριτωιανοῦ σαφῶς καθορίζουσι τὴν πρὸ τῆς Δ' Συνόδου ἔργῳ ὑφισταμένην δικαιοδοσίαν τοῦ Θρόνου ΚΠόλεως. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἐκκλησία Κων/πόλεως προσελάμβανε μέγα κύρος καὶ οἱ τὸν Θρόνον αὐτῆς κοσμοῦντες ἤρξαντο ἐπωνυμούμενοι Πατριάρχαι τῆς Οἰκουμένης ὡς καὶ οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐπιτλοφοροῦντο «δεσπότης τῆς οἰκουμένης». Μετὰ τὴν Δ' ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον οἱ Πατριάρχαι ΚΠ. ἐχειροτόνουν ἐστὶν ὅτε καὶ τοὺς Πατριάρχας τῶν ἄλλων Θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ὡς λ. χ. τοὺς τῆς Ἀντιοχείας. Καθὼς ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης [Α' 199 ἐκδ. Βόννης] ἐπὶ παραδείγματι, ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων [474—492] τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀντιοχείας Στεφάνου ἀνέθηκεν εἰς τὸν ΚΠ. Ἀκάκιον [472—489] ὅστις καὶ ἐχειροτόνησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον τὸν Καλένδιον (12).

Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς ζωῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐμφανίζει αὐτὸ περιβεβλημένον μεῖζον κύρος καὶ εὐρυτέραν ἐξουσίαν.

Ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Καππαδόκης [518—520] καὶ ὁ ἴδιος ἐπιτλοφόρος ἐκείτῳ καὶ ὑπὸ ἄλλων ἀπεκαλεῖτο «Οἰκουμενικός». Ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Μ. οὐ μόνον ἐνόμασε τὴν Ἐκκλησίαν ΚΠόλεως «κεφαλὴν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν», ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς τῶν διαταγμάτων καὶ ἐν τισὶ τῶν νεαρῶν αὐτοῦ διατάξεων ἀποδίδει τὸν τίτλον «Οἰκουμενικός» τοῖς πατριαρχαῖς ΚΠόλεως, Ἐπιφανίῳ [520—535], Ἀνθίμῳ (535—536), καὶ Μηνῆ [536—552] (13). Ὁ Ἰωάννης ὁ Νηστευτῆς [585—595] συγκαλέσας σύνοδον ἐν ΚΠόλει τῷ 588 ἔπεως δικάσῃ τὸν Ἀντιοχείας Γρηγόριον ἐπιτλοφορήθη «Οἰκουμενικός» ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων (14).

(11) Σύντομη Πρακτικῶν Συνόδων. Μήλια. Τόμ. Β' σελ. 209. Mansi VII, στ. 448, 449. Hefele, *Enchaenostereon* B. β. 824.

(12) Pagi, *critica ad Annales Baronii anno 482 n. 2-11*. Hefele, *Enchaenostereon* B. β. σ. 915 Mansi τόμ. VII στ. σ. 1023.

(13) Codex Justin. βιβ. 2. 1. 24. 4. 22. Mansi, τόμ. VIII στ. 1038, 1042, 1058, 1059, 1066, 1067, 1094.

(14) Codex Justin. I. 1. 7 καὶ 34 νεαρὰν 3, 5, 6, 7, καὶ 16, 42, 55, 57. Mansi

Ἐπί τῆς ἐποχῆς τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ὅποτε ἦσαν πλέον ὀριστικῶς προσηρτημέναι εἰς τὸν θρόνον ΚΠόλεως αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Ἰλλυρικῶ, ἐν γένει δὲ ἡ δικαιοδοσία τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας ἠϋρύνετο διὰ τῆς ἐκχριστιανίσεως τῶν σλαβικῶν χωρῶν καὶ δι' αὐτῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰς Αὐτὴν ὑπαγωγῆς τῆς κάτω Ἰταλίας [Καλαβρίας], οἱ πατέρες τῆς Συνόδου τοῦ 879 καὶ μάλιστα ὁ Καισαρείας Προκόπιος ἐκάλεσε τὸν Φώτιον «τὸν τοῦ σύμπαντος κόσμου τὴν ἐπιστάσιαν λαχόντα» «ἀρχιερέα μέγιστον» οὐχὶ μόνον ἕνεκα τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἀξίας, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τοῦ κύρους καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου (15).

Ἐν τῇ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἐκδοθείσῃ Ἐπαναγωγῇ τῶν Νόμων ἐπισήμως καθορίζονται καὶ πολιτικῶς κυροῦνται τὰ συμφώνως πρὸς τὴν διαχαρᾶχθεῖσαν κατεύθυνσιν ἐξελισσόμενα καθήκοντα καὶ δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἀναγράφονται καὶ τὰ καθόλου μὲν δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἴδιὰ δὲ τὰ ἐναντι τῶν λοιπῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ὧν αἱ πλεῖσται ἀπὸ τοῦ 7^{οῦ} αἰῶνος καὶ ἐκείθεν κατεκλύσθησαν ὑπὸ τῆς ἀραβικῆς ἐπιδρομῆς καὶ διετέλεσαν ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν. Συνεπεία δὲ καὶ τοῦ πλειονοψηφοῦντος μονοφυσιτισμοῦ ἐν τισὶν ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς, ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος εἶχεν ὑπολειφθῆ ἐν Ἀνατολῇ σχεδὸν ἡ μόνη ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχή (16). Ἡ Ἐπαναγωγὴ τῶν νόμων ὁμιλοῦσα περὶ πατριάρχου εἶχεν ὑπ' ὄψιν κυρίως τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τὸν πρωθιεράρχην τῆς Ὁρθοδοξίας. «Τῆς πολιτείας — λόγει ἡ Ἐπαναγωγὴ τίτλ. Γ' κεφ. α' β' γ' δ' η' θ' ι' — ἐκ μερῶν καὶ μορίων ἀναλόγως τῷ τινι ἀνθρώπῳ συνισταμένης, τὰ μέγιστα καὶ ἀναγκαιότατα μέρη, βασιλεὺς ἐστὶ καὶ πατριάρχης· διὸ καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν καὶ σῶμα τῶν ὑπηκόων εἰρήνη καὶ εὐδαιμονία βασιλείας ἐστὶ καὶ ἀρχιερωσύνης ἐν πᾶσιν ὁμοφροσύνη. Ὁ Κων/πόλεως θρόνος βασιλεία ἐπικουρηθεῖς

τόμ. VII στ. 926, 935, 956, 966 «προκαθεζομένου τοῦ δεσπότη ἡμῶν, τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριστάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ Οἰκομ. Πατριάρχου Μητῆ».

Dictionnaire du Théologie catholique Γ. β. στ. 1334 καὶ Ἀρχιμανδρίτου Καλλίστου. Ὁ θρόνος Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ δίκαια καὶ προνόμια αὐτοῦ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλεξάνδρεια 1921. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Φάρου» σ. 40.

(15) Mansi καὶ ἱστορίαν Κ. Παπαρηγόπουλου, τόμ. Δ' α. σελ. 263 (ἔκδοσις Ἐλευθεροδάκτ. 1925). Ἐν τῇ Συνταγματικῇ τῶν Μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκ. Θρόνου τῷ συνταχθέντι κατὰ 900-907 ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ ἡ Καλαβρία κατέχει 48 θέσιν.

(16) Kirchen Lexikon, ἐνθα ἀνωτέρω τόμ. V στ. 1002, 1003, Hergentöthe's Photius. A' σελ. 237 καὶ Charles Diehl, Byzance, grandeur et décadence σελ. 180-181. Ταῦτα ὡς καὶ τὰ ἐν Echos d'Orient XI 65-69 καὶ 171 εἶναι γεγραμμένον ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς καθολικῆς ἀντιλήψεως.

ταῖς συνοδικαῖς ψήφοις πρῶτος ἀνηγορεύθη· αἱ οἱ θεῶν κατακολουθοῦντες νόμοι καὶ τὰς ὑπὸ τοὺς ἐτέρους θρόνους γινομένας ἀμφισβητήσεις ὑπὸ τὴν ἐκείνου προσιάτιουσιν ἀναφέρεσθαι διάγνωσιν καὶ κρίσιν (17).

Ἡ ἰδιαιτέρα θέσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐναντι τῶν λοιπῶν θρόνων καὶ ἡ περὶ αὐτῶν μέριμνα καὶ φροντίς ἐξηκολούθει ἀκαταπαύστως ὀφισταμένη. Οἱ τε πατριάρχαι τῆς Κ/πόλεως καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῆς πάσης ἐπελαμβάνοντο ἀφορμῆς ὅπως ἐμπράκτως ἐκδηλώσιν τὴν μέριμναν ταύτην. Κατὰ τὴν μεταξὺ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τοῦ Βοημοῦνδου συνθήκην ἐκ Βυζαντίου ἀρχιερεὺς εἶδει νὰ ἀποστέλληται εἰς Ἀντιόχειαν πρὸς διακυβέρνησιν τοῦ θρόνου τούτου. Ὅτε δὲ τῷ 1156 ὁ Αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς κατατροπώσας τοὺς Σταυροφόρους ἀνακατέλαβε τὴν Ἀντιόχειαν καὶ συνῆψε συμφωνίαν μετὰ τοῦ δουκὸς αὐτῆς Renauld de Chatillon κατεχώρησεν ἐν τῇ συμφωνίᾳ ταύτῃ, ὡς ἀναφέρει ὁ Κίνναμος καὶ τὰ ἐξῆς· «καὶ δὴ καὶ ἀρχιερέα ἐκ Βυζαντίου εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ τὸ ἔθος τὸ παλαιὸν πέμπεσθαι» (18). Ἡ τοιαύτη ἐν Ἀνατολῇ ἐξέχουσα θέσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ μεγάλη ἐκπολιτιστικὴ αὐτοῦ δράσις, ἡ σοβαρὰ συμβολὴ αὐτοῦ εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν πολλῶν αἰρετικῶν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἡ δι' αὐτοῦ ἐπιτελεσθεῖσα πρόσδος τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας καὶ τῆς θεολογικῆς ἐν γένει ἐπιστήμης, ταῦτα πάντα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τινὰς πατριάρχας τῆς Κων/πόλεως, ὅπως ὀνομάσωσι τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην «κοινὴν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης χριστιανῶν δόξαν καὶ καύχημα καὶ ρίζαν τῆς εὐσεβείας καὶ πηγὴν» (19).

Ὁ Πατριάρχης Ἡσαίας [1323—1334] ἐπιστέλλων εἰς ἐμιλὸν τινα Ἀρμενίων, βουλομένων νὰ ἐπιστραφῶσιν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἔγραφε σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς· «μητρὸς λόγον ἡμεῖς ἐπέχομεν πρὸς τε ὑμᾶς καὶ πάντας τοὺς βουλομένους χριστιανούς καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, ὡς καὶ ὑμεῖς ἀκριβεῖς ἴστε, καὶ γὰρ ἐξ ἡμῶν τὰ ἱερὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα ἀνὰ πᾶσαν φοιτῶσι τὴν οἰκουμένην, ἐξ ἡμῶν αἱ διδασκαλίαι τῶν θείων πατέρων,

(17) Zachariae, epianagoge p. 67-68 M. Βλάσταρη Στοιχεῖον Π. Ράλλη Ποιτῆ Σύνταγμα τόμ. Στ' σ. 429. Ἀρχιμανδρίτου Καλλίστου, ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 15.

(18) Κίνναμος σελ. 193 «ὄρκοι ἄλλα τε πολλὰ πιστωσαμένῳ ὅσα δηλονότι βασιλεῖ βουλομένῳ ἐτόγγανε καὶ δὴ καὶ Ἀρχιερέα κλπ.» ἔκδοσις Βόννης. Βλέπε καὶ Παπαρηγόπουλον ἐνθα ἀνωτέρω τόμ. Δ' β. σελ. 132-133.

(19) Τοιαῦτά τινα ἔγραψεν ὁ πατριάρχης Νεῖλος (1380-1388) πρὸς τὸν βασιλεῖα τῆς Βουλγαρίας Ἰωάννην ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονίας τοῦ Μητροπολίτου Βεδόννης Κωνσταντοῦ συσταθέντος πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ εἰρημένου βασιλέως. Μ. Γεδεών Πατρ. Πίνακις 442.

SISMANOGLIO
MEGARO

καὶ τῶν ἁγίων δὲ συνόδων ἢ θεόπνευστος Νομοθεσία ἐξ ἡμῶν ὡς ἀπὸ πηγῆς τινος εἰς τὸ τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα ἐξεχύθησαν (20).

Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη δὲν ἦτο φύσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ μεταμορφώσῃ τὸν πατριάρχην ΚΠόλεως εἰς «πάπαν τῆς Ἀνατολῆς» ὡς πολλάκις ἰσχυρίσθησαν ξένοι τινές [Μένδελσων, Herzberg, Charles Diehl] (21). Οἱ πατριάρχαι Κ.Π. κατὰ κανόνα ἐσέβοντο τὰ θέσμια καὶ τὰς διατάξεις τὰς σχετικὰς πρὸς τὸ αὐτοκέφαλον καὶ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοδιοίκησιν τῶν λοιπῶν Πατριαρχείων, ὅ,τι δὲ ἐνήργουν ὑπὲρ τῶν θρόνων ἐκείνων ἐπραττον τοῦτο εἴτε στηριζόμενοι εἰς ἐν καθεστὼς δημιουργηθὲν ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων εἴτε ἐρειδόμενοι ἐπὶ καθωρισμένων τινῶν κανονικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων εἴτε ὠθοῦμενοι ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ καθήκοντος τῆς μερίμνης περὶ τῶν λοιπῶν θρόνων, μερίμνης καθισταμένης ἐπιτακτικῆς ἕνεκα ἰδιαιτέρων ἐξαιρετικῶν συνθηκῶν. Καὶ ἐσέβοντο μὲν τοὺς ἀρχαίους πατριαρχικούς θρόνους, ὡς πρὸς δὲ τὰς νεωτέρας αὐτονόμους ἐκκλησίας στερρῶς πάντοτε εἶχοντο τῶν κυριαρχικῶν αὐτῶν δικαίων, ἐκχωροῦντες μόνον περιορισμένην αὐτονομίαν καὶ σχετικὴν καὶ ἀτελὲς αὐτοκέφαλον (22). Πατριάρχαι τινές Κ. Π. ὡς ὁ Κηρουάριος [1043—1058], Ἰωάννης ὁ Καλέκας [1344] ἔδειξαν παπικὰς τάσεις, ἀλλ' αὐτοὶ ἐτύγγανον ἀπέρροια ὅλως προσωπικῶν διαθέσεων καὶ ὁτομικῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ ὡς τοιαῦται ἦσαν παροδικαὶ μὴ ἰσχύσασαι νὰ μεταβάλωσι τὸ ἰμοσπονδιακὸν διοικητικὸν σύστημα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Αἱ τοιαῦται ἀπέπειραι ἰμοιάζουσι τὰς ἐκ τῆς ἀντιστροφῆς πλευρᾶς ἀποπείρας τῶν Αὐτοκρατόρων Βασιλέσκου καὶ Μιχαήλ Παλαιολόγου εἰς μάτην ἐπιχειρησάντων τὸν περιορισμὸν καὶ αὐτὴν τὴν κτάργησιν τῆς δικαιοδοσίας καὶ τῶν δικαίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (23). Μὴ καθορισθέντων κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν, ὡς σήμερον, τῶν ὁρίων τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, τοῦ δὲ θερησκευτικοῦ αἰσθήματος ἀντικαθιστῶντος τότε τὸν πατριωτισμὸν καὶ ὑπαγορεύοντος τὰς κατευθύνσεις τῆς πολιτικῆς οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι ἐξήσκουν ἔστιν ὅτι μεγίστην ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν τοῦ κράτους ὑποθέσεων. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ παράγραφος ἐκείνη τῆς ἐπαναγωγῆς καθ' ἣν ἡ εὐτυχία τῶν πολιτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συμφωνίας καὶ ἁμοφροσύνης

(20) Muller et Miklosich, Acta Patriarchatus Cipolitanae. A, 150.

(21) Charles Diehl, ἐνθα ἀνωτέρω «le véritable pape de l'Orient».

(22) Βλέπε ἡμετέραν μελέτην, «τὸ αὐτοκέφαλον ἐν τῇ ὀρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ» «Ὁρθοδοξία» τόμ. Ε' σελ. 37-41.

(23) Β. Στεφανίδου. «Ἀπέπειραι περιορισμοῦ καὶ καταργήσεως τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν». «Νέος ποιμὴν» τόμ. Α' σελ. 737-739 καὶ Dictionnaire de Theol. catholique ἐνθα ἀνωτέρω στ. 1330.

ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας. Ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ Γάλλος Montesquieu ἔγραψε πάντως μετὰ τινος ὑπερβολῆς «ὁ πατριάρχης εὐρίσκετο πάντοτε, εἰ καὶ ἐμμέσως, δικιτητῆς ὅλων τῶν δημοσίων ὑποθέσεων» «[Le patriache se trouvait toujours arbitre de toutes les affaires publiques].»

Μετὰ τὴν Ἀλωσιν τῆς Κων/πόλεως ὁ Οἶκ. Πατριάρχης ἀνεγνωρίσθη οὐ μόνον θερησκευτικὸς ἀρχηγός, ἀλλ' ἐν τινι μέτρῳ καὶ πολιτικὸς τοιοῦτος (ἐθνάρχης, μιλέτμπαση), ἡ δὲ δικαιοδοσία ἐξετείνετο οὐσιαστικῶς εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως ἐπὶ ὅλων τῶν ὀρθοδόξων τῶν διεσπαρμένων ἀνὰ τὴν ἀχανῆ Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίαν καὶ τὰς πολλὰς ἐνετικὰς κτήσεις. Ἡ θέσις τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου ἐδρεύοντος ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῶν Σουλτάνων καὶ περιβεβλημένου διὰ κύρους καὶ αἰγλῆς ἄτινα προσεπορίσατο αὐτῷ μακρὸν καὶ ἐνδοξὸν παρελθὸν κατέστη τοιαύτη, ὥστε οἱ Σουλτάνοι ἐν τοῖς Βερατίοις τῶν Οἴκου. Πατριαρχῶν, ὡς ἐν τῷ τοῦ Διονυσίου τοῦ Δ', ρητῶς ἐσημείουν «οἱ Πατριάρχαι τῶν ἄλλων χωρῶν διενεργήτωσαν τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν διὰ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως» [24].

Πλὴν τῆς μεσιτευτικῆς ταύτης καὶ τρόπον τινὰ ἀντιπροσωπευτικῆς ιδιότητος τοῦ Πατριαρχείου ΚΠ., τοῦτο ἕνεκα τῆς ἐπισφαλοῦς θέσεως καὶ τῆς ἐπὶ τινι καιρῶν παρακμῆς τῶν ἄλλων πατριαρχείων, ὡς καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον, δι' οὗς λόγους ἀνεπτύξαμεν ἀλλαγῆς τῆς παρουσίας μελέτης, καθηκόντος ἐμερίμνα περὶ τε τῆς ἐξωτερικῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν ὡς καὶ τῶν λοιπῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ζωῆς. Τοιοῦτοτρόπως τὸ Οἶκου. Πατριαρχεῖον εἴτε ἐμεσοῦσβει παρὰ τοῖς κρατοῦσι ὑπὲρ τῶν ὀλικῶν καὶ ἄλλων συμφερόντων τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ Πατριαρχείου ἢ τῆς Α ἢ Β Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, εἴτε ἐτιμῶρει ἀτακτοῦντας ἀνωτέρους κληρικούς ἀνήκοντας εἰς τοὺς θρόνους ἐκείνους ἢ ἐξέλεγε τοὺς ἀρχιποίμενας αὐτῶν. Οὕτω π. χ. τῇ εἰκοστῇ Ἰουνίου 1783 προεβιάσθη εἰς τὸν ἁγιώτατον ἀποστολικὸν θρόνον Ἀλεξανδρείας ὁ Μετρῶν ἐπίσκοπος κύριος Γεράσιμος γενομένης τῆς μεταθέσεως ἐν τῷ νῶν τῶν Ἀσωμάτων κειμένῳ κατὰ τὸ Μ. Ρεῦμα. Ὡσαύτως πρὸ αὐτοῦ ἐξελέγη ἐν ΚΠ. καὶ ἐν τῷ

(24) Μ. Γεδεών. Γράμματα Τουρκικά σελ. 13. Φιλάρτου Βασιλείου (ἡν Μητροπολίτου Ἡρακλείας) Ἐκκλ. Ἱστορία τόμ. Γ' σελ. 87 καὶ αὐτοῦ ὡσαύτως ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ἰωακείμ ὁ πᾶν προσεκληθῆς σπμ. Ι διὰ τοῦ ἐν Κρήτῃ Λατίνα Ἀρχιεπισκόπου εἰς τὴν ἐν Τριδέντῳ Σύνοδον ἀπήντησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀπευθυνθῆ πρόσκλησις ἐκ Ρώμης πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην τὸν δυνάμενον νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ καὶ τοὺς τρεῖς ἄλλους πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς. Χρυσόστ. Πα-

αὐτῷ χωρίῳ ὁ Κυπριακός [1766], ὡσπύτως ὁ Ματθαῖος [1746]. Κοσμάς ὁ Γ' [1737] καὶ ἄλλοι. Τὸ τοιοῦτον ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1870 ὅτε ἐξελέγη ἐν ΚΠ. Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ὁ πρόην ΚΠ. Σωφρόνιος (25). Ὁμοίως καὶ οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας μετὰ τὴν Ἀλωσιν — ὡς εἶδομεν καὶ πρὸ αὐτῆς — ἐχειροτονοῦντο ἐν τῷ Οἰκουμέν. Θρόνῳ. Ὁ Ἀντιοχείας Σάλβεστρος ἐχειροτονήθη τῷ 1728 ἢ μᾶλλον τῷ 1724 ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱερειῖου [Α. Κ. Ὑψηλάντου, μετὰ τὴν Ἀλωσιν σελ. 326, κ. Καλλινίκου Δελικάνη ἐνθα ἀνωτέρω Β' σελ. 185, 642, 608 καὶ 609 κ. ἔ.] ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν μέχρι τοῦ 1850. Τὸ αὐτὸ συνέβη ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων, τὴν Ἐκκλησίαν Κύπρου καὶ ἄλλας. [Βλέπε Ἀρχιμ. Καλλίστου ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 26 καὶ Καλλινίκου Δελικάνη ἐν τοῖς ἐπισήμοις πατρ. ἐγγράφοις] (26). Τὰ ἱστορικά ταῦτα δεδομένα εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πάντοτε δὲν ἐπρόκειτο περὶ διοικητικῆς ἐπεμβάσεως γινυμένης μετὰ «δεητικὴν αἴτησιν», ἀλλὰ καὶ περὶ αὐταπαγγέλτου ἐνεργείας ὑπαγορευμένης εἴτε ὑπὸ τῆς μερίμνης ἢν ἐλάμβανε τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖον περὶ τῶν ἄλλων τοῦ Θεοῦ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐσημειώθη, εἴτε ὑπὸ τῆς ὑπάρξεως προηγουμένων δι' ὧν ἐδημιουργεῖτο ἐν δίκαιον ἐξ ἐθίμου. Ἐκ τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς [φύλλα 353-358] πληροφορούμεθα ὅτι τῷ 1663 οἱ Πατριάρχαι ΚΠ. Διονύσιος ὁ Γ', Ἀλεξ. Παῖσιος, Ἀντιοχείας Μακάριος καὶ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος συνέταξαν *Τόμον*, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐπέδωκεν πλεῖστα ὅσα ζητήματα ὑποβληθέντα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ κλήρου τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας. Ἐρωτήσεις. Κεφ. Η'. Εἰ τῷ ΚΠ. Θρόνῳ ἐφεῖται πᾶσα κρίσις ἄλλων Ἐκκλησιῶν καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνεται ἐκάστης ὑποθέσεως ἐκκλησιαστικῆς πέρας;

Ἀπόκρισις. Τὸ προνόμιον τοῦτο τοῦ πάπα ἦν πρὸ τοῦ διαρραγῆναι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ ἀλαζονίας καὶ ἐθελοκακίας ἤδη δὲ ἐκείνου διαρραγέντος, αἱ ὑποθέσεις πᾶσαι τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν τῆς Κωνσταντι-

παδοπόλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Ἐκκλ. Ἀλεξανδρείας μεταγεν. Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαίδεια τόμ. Γ' στ. 562.

(25) Σεργίου Μακραιοῦ Ἐκκλ. Ἱστορία παρὰ Σάθα Μ. Βιβλιοθήκη τόμ. Γ' σ. 255, Φ. Κεκουλί, Ἱστορία τοῦ ναοῦ Μ. Ρούματος ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορ. Ἐθνολογ. Ἐταιρείας τόμ. Η' σελ. 226 καὶ ἡμέτερον Λόγον Ἐπιμνημόσυνον εἰς τοὺς Πατριάρχαι τοὺς ἐνταρραθέντας ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Μ. Ρούματος ἐν Κωνσταντινουπόλει 1930 σελ. 6 καὶ αὐτόθι σημ. 1.

(26) Καλλινίκου Δελικάνη, Ἐπίσημα Πατριαρχικά ἔγγραφα Β' σελ. 33, 39-47, 637 καὶ ἀλλαχοῦ. Φιλαρίτου Φαρεῖδου (Μητροπ. Ἡρακλείας) Ἐκκλ. Ἱστορία Γ' β. σελ. 260-265.

νουπόλεως Θρόνον ἀναφέρονται καὶ παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποφάσεις λαμβάνουσιν, ὡς τὰ ἴσα πρωτεῖα κατὰ τοὺς Κανόνας ἔχοντος τῆς παλαιᾶς Ρώμης. . . . ὅτι δὲ τὸ προνόμιον τοῦτο ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου μετήνεται, μάθους ἂν ἐκ πολλῶν, οὐχ ἤττον δὲ ἐκ τῶν σχολίων τοῦ. . . καὶ ἐκ τοῦ Βαλσαμῶνος μὴ εἶναι τὰ περὶ τοῦ πάπα ὀρισθέντα εἰδικὰ τούτου καὶ μόνον προνόμια, ἀλλ' ἐξυπακούεσθαι καὶ εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἤδη δὲ ἀπορραγέντος τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἀπὸ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, μόνον εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν ἀναφέρεται Θρόνον. **Εἰ δὲ τυχὸν συναινοῦσι καὶ οἱ λοιποὶ πατριάρχαι, εἰ τυχὸν εἴη μείζων ἢ ὑπόθεσις, ὁμετάβλητος ἔσται ἢ ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις.** «Καὶ ἐν τῇ κατωτέρῳ ἀποκρίσει λόγος γίνεται περὶ τοῦ ἐκκλήτου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον **ἐσχημῶτος παρὰ τῶν Κανόνων τὸ τοιοῦτον προνόμιον**» (27).

Προκειμένου ἰδίᾳ περὶ κανονικῶν ζητημάτων καὶ ἄλλων ἐνδιαφερόντων τὴν καθόλου ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπέβλεπε καθηκόντως «ταῖς πανταχοῦ παροικίαις». Πλεῖστα ὅσα ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς ἐπισήμοις πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις ἀποσπάσματα μαρτυροῦντα τὰ ἀνωτέρω ὡσπύτως καὶ ἱστορικά γεγονότα κυροῦσι τὴν μαρτυρίαν ταύτην.

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ἰακώβου τοῦ Α' κατὰ τὸ 1687 ἐξεδόθη πατριαρχικὸν ἔγγραφον ἐξ ἀφορμῆς τῆς στάσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ ζητοῦντος νὰ ἀπαλλαγῆ τῆς ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐξαρτήσεως αὐτοῦ. Ἐν τῷ εἰρημένῳ ἐγγράφῳ ἀναγινώσκουμεν αὐτοῦτοῦ χάριν τῷ ἀρχαιοπαράδοτῳ Κανόνι στοχοῦντες τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τάξεως, ὡς ἀπαράθραυστα βουλόμενοι δισσώζεσθαι τὰ τῶν ἀπανταχοῦ ἁγίων Ἐκκλησιῶν **προνόμια**, κατὰ τοὺς ἀποστολικούς τύπους καὶ τοὺς Συνοδικούς καὶ Κανονικούς τῶν θείων πατέρων ὄρους καὶ θεσμούς, καθ' ἣν ἔφρασεν ὁ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικός Θρόνος **κανονικὴν πλουτισθῆναι δύναμιν ὡς καὶ τὰς προβαλλομένας ἐπὶ διαίτησιν αὐτῷ ἀναγκρῖναι ὑποθέσεις**, τὰς τ' ἐπισυμβινοῦσας ἀταξίας τὰς ἐν ἑτέροις κλίμασι τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας καταστέλλειν κατὰ τὸ εὐθετον μεταρρυθμιζέειν τὰ τοιαῦτα» (28). Ἐν τῷ ὑπομνήματι τῆς ἐκλογῆς — προεδρικῶς — εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Κύπρου τοῦ πρόην Ἀντιοχείας Ἀθανασίου ἐν εἴδει προοιμίου κατεχωρήθησαν τὰ ἑξῆς: «τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας οἷα κοινῆς τῶν

(27) Τὸν τόμον τοῦτον παραλαβὼν ἐκ τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς ἐδημοσίευσεν ἐν ταῖς Κανονικαῖς αὐτοῦ Διατάξεσι ὁ Μ. Γεδεών τόμ. Α' σελ. 341-366. Τὸ ἀνωτέρω ἀπόσπασμα δημοσιεύει καὶ ὁ ἅγιος Κυζίκου (Καλλινίκου Δελικάνη) ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις τόμ. Β' σελ. 1' ἐνθα ὁμιλεῖ περὶ τῶν προνομίων τοῦ ΚΠ.

(28) Καλλινίκου Δελικάνη [ἡν Μητροπολίτου Κυζίκου], ἐνθα ἀνωτέρω, Β' σελ. 12' καὶ 403.

άπανταχοῦ φιλοχρίστων μητρὸς καὶ τιθηνοῦ, ἔτι δὲ καὶ καταφυγῆς, ἡ **περίθαλψις ἀνά τὰς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας διήκουσα**, ταύτας οὐ μόνον ἐνοῖ καὶ συνδέει ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, ἀλλὰ θερμαίνει καὶ ταῖς ἀκτίσι τῶν ὁποίων χαρίτων διαχυάξει καὶ παντὶ περιτίθησι κόσμον καὶ τῆς πρὸς αὐτὴν τῶν λοιπῶν πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ἀδιασπάστου συναφείας περιφανοῦς οὔσης ἀνέκαθεν καὶ παμπόλλων ἐκείθεν ἀρνούμενων τῶν ὠφελγημάτων, καὶ μάλιστα ὀπηγίκα θεηλάτῳ τινὶ βασικάνῳ, ἡ καθεστῶσα τῆς Ἐκκλησίας γαλήνη τύχη κλύδοσιν αἰρηνίδιαις διαταραττομένη καὶ καταιγιζομένη, **αἱ ἐπὶ μέρους ἐκκλησίαι εἰς ταυτηνὶ ὡς πρὸς ἀκύμονα λιμένα προσαγόμεναι**, κἀκεῖθεν εὐρισκόμεναι τὴν προσήκουσαν τῶν ἐπισκηψάντων αὐταῖς δεινῶν καὶ χαλεπῶν τὴν κατείνασιν» (29). Παρομοίας φράσεις ἀπαντῶμεν καὶ ἐν τῇ Νομικῇ Συναγωγῇ τοῦ Δοσιθέου περιεχούσῃ ἀντίγραφα διαφόρων ἐπισήμων, πατριαρχικῶν ἐγγράφων, οὕτως ἐν δισὶ τοιούτοις ἐκδοθεῖσι ἐπὶ πατριάρχου Παρθενίου τῷ 1675 καταχωροῦνται τὰ ἀκόλουθα: «πολλοῖς προνομίοις καὶ προτερήμασι ὁ Οἰκουμενικὸς ἀνέκαθεν κατενόσμηται θρόνος, ἅτε δὴ Οἰκουμενικὸς καὶ πάντων τῶν ἄλλων θρόνων ὑπέρτατος» . . . «διὸ καὶ πᾶσα ἐπισυμβαίνουσα τοῖς ἄλλοις θρόνοις ὑπόθεσις τούτῳ [τῷ Οἰκ. Θρόνῳ] πρὸς χρῆσιν ἀναφέρεται» (30).

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐκ λόγων μερίμνης ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας εἶχε προσκρῆσαι τῷ κλίματι αὐτοῦ κατὰ τὸ 1757 τὴν ἐπαρχίαν Χαλεπίου. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1766 ἡ ἐπαρχία αὕτη ἀποδόθη τῷ πατριαρχεῖῳ Ἀντιοχείας. Ἐν τῇ πράξει ταύτῃ τῆς ἀποδόσεως σημειοῦνται τὰ ἐξῆς ἀξιοσημείωτα λόγια: «ὅστις (Οἰκουμ. Θρόνος) εἴωθεν δλαὶ φροντίσι καὶ προνοητικαῖς ἐπισκέψεσι χεῖρα βοηθείας ὀρέγειν, προνοεῖσθαι τε καὶ περιποιεῖσθαι τὰς βοηθείας δεομένας ἐκασταχοῦ ἐπαρχίας καὶ παροικίας (31) κλπ. Ἡ Ἐκκλησία Κων/πόλεως κατὰ τὸ 1759, ὅτε ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Πεκίου ὑψίστατο ὡς ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοκέφαλος, προέβη εἰς ἐκλογὴν Ἀρχιεπισκόπου τοῦ θρόνου ἐκείνου ἐκλέξασα ὡς τοιοῦτον τὸν Ἰωαννίκιον Καρατζᾶν. Ἐδικαιολόγησε δ' ὡς ἐξῆς τὴν τοιαύτην μερίμναν: «κατὰ τὰ ἄπαν κέντηται προνόμια ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ δεφεντεύειν τοῖς ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν εὐρισκόμενοις αὐτονόμοις θρόνοις, καὶ συνηγορεῖν κατὰ τὸ δυνατόν ταῖς ἀτυχίαις αὐτῶν» (32).

(29) Πατριαρχ. Κώδιξ Κυπρίου, σελ. 36. Καλλινίκου Δελικάνη, ἐνθα ἄνωτέρω, σελ. 566.

(30) Νομικὴ Συναγωγὴ, σελ. 143^α, 144^α.

(31) Πατριαρχ. Κώδιξ Β' σ. 321. Καλ. Δελικάνη, ἐνθα ἄνωτέρω σελ. 210.

(32) Πατριαρχ. Κώδιξ Δ' σελ. 127. Καλλινίκου Δελικάνη, ἐνθα ἄνωτέρω τόμ. Γ' σελ. 918.

Ὅταν ὁ λόγος ἦ περὶ δογμάτων καὶ κινδύνων τῆς πίστεως, ἰδοὺ πῶς ἐκφράζονται οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ Σύνδος. «Ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος προνόμιον κέντηται παρά γε τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ βασιλικῶν θεσπισμάτων (33) φιλοτιμηθέντων αὐτῷ ἐπισκέπτεσθαι καὶ προνοεῖν οὐ μόνον ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ ταῖς περίε ἀπανταχοῦ ἐκκλησίαις καὶ παροικίαις πᾶσι ἀπονέμειν τὴν πρόσφορον διοίκησιν, ὡς τὴν καθόλου ἀρχὴν ἐπιτετραμμένοι καὶ μάλιστα **διαν περὶ δογμάτων καὶ εὐσεβείας ἢ ὑπόθεσις καὶ περὶ τὰ κείρια ὁ κίνδυνος καθέστηκε**, τότε γὰρ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἀντιλαμβάνεσθαι χρέος ἔχει, καταρτίζειν τε καὶ διευθετεῖν τὰ κείμενα μέρη καὶ μηδενὸς ἀμελεῖν τῶν πρὸς σύστασιν ἀφροδόντων τῆς οἰασοῦν ἐκκλησίας καὶ ποιμένης. τούτου χάριν ἡμεῖς οἱ πρεφρευθέντες ἐν ΚΠ. συναδελφοὶ Ἀρχιερεῖς τοῦτο μὲν διὰ τὰ φιλοτιμηθέντα προνόμια τῷ Πατριαρχικῷ Θρόνῳ Κ/πόλεως **ἐπιβάλλειν ταῖς πανταχοῦ παροικίαις, διαν περὶ δογμάτων ἢ ὁ λόγος**, τοῦτο δὲ διὰ τὴν φοβερὰν καὶ ἄφρευκτον προσταγὴν τοῦ βασιλικοῦ Κράτους, καὶ μὴν διὰ τὸ παραχωρῆσαι καὶ ἐνδύναμι εἰς τὴν ψῆφον ταύτην (= τὴν ἐκλογὴν μητροπολίτου Χαλεπίου ἐπὶ Παϊσίου) τοῦ Χαλεπίου τοῦ ρηθέντος συναδελφοῦ ἡμῶν κύρ Σαλθέστρου [Πατριάρχου Ἀντιοχείας] (34).

Ἀναλύοντες τὰ ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτῳ τῆς ἐκλογῆς μητροπολίτου ἄλλου κλίματος διαλαμβανόμενα παρατηροῦμεν: α] ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς θρόνος τὰ ἰδιαιτέρα αὐτοῦ δικαία καὶ προνόμια ἀναφέρει εἰς τὴν πρὸ τῆς Ἀλώσεως περίου καὶ στηρίζει ἐπὶ συνοδικῶν καὶ βασιλικῶν θεσπισμάτων β] ὅτι ὡς ἐπὶ βυζαντινῶν οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν σουλτανῶν ἡ Ἐκκλησία Κων/πόλεως προστρέπετο ἔστιν ὅτε καὶ ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς προστατευτικὴν ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἄλλου θρόνου καὶ γ] ὅτι κατ' ἀρχὴν ἢ ἐπέμβασιν αὕτη [σημειοῦνται καὶ ἐξαίρεσεις] ἐγένετο τῇ συναίνεσει τῆς ἐνδιαφερομένης ἐκκλησίας.

Ὡς πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὸν θρησκευτικὸν κίνδυνον περὶ ὧν τοσοῦτος λόγος ἐν τῷ προσημειωθέντι ὑπομνήματι ἀναξέρομεν καὶ τὸ ἐξῆς γεγονός. Κατὰ 1596 ἕνεκα σφοδρωτάτων καὶ βιαιῶν προπυγκανδιστικῶν ἐνεργειῶν τῶν Καθολικῶν κατὰ τὴν μικρὴν Ρωσσίαν συνήλθε Σύνδος ἐν Βρέστη, ἐν ἣ παρήσαν καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας Νικηφόρος καὶ Κύριλλος ὁ Λούκαρις ὡς καὶ ὁ μητροπολίτης Βε-

(33) Βλέπε ὅσα ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς παρούσης μελέτης ἐγράφησαν σχετικῶς πρὸς τὰ ἰδιαιτέρα δικαιώματα τοῦ Οἴκου, Πατριαρχεῖου.

(34) Πατρ. Κώδιξ Κριτίου σελ. 36, 37. Καλλινίκου Δελικάνη, ἐνθα ἄνωτέρω, Β' σελ. 189-190.

μιγραφδίου Λουκάς και άλλοι. Μετά την άποσκήρτησιν ώρισμένων κληρικῶν οἱ ὑπολειφθέντες Ὁρθόδοξοι ἀναθέματι ὑπέβαλλοντες τοὺς λατινοφρονοῦντας ἐγνωμάτευσαν ἅμα ὅτι ἐν τοῖς ἀντικειμένοις τῆς πίστεως δὲν θέλουσι παραδεχθῆ τι ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως (35).

Ὡς καὶ ἀλλαγῶ τῆς παρούσης μελέτης ἐσημειώθησαν αἱ τε κατὰ καιροὺς ἐνέργειαι τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου καὶ τὰ προσκχθέντα χωρία τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν βασιλικῶν θεσπισμάτων προσδίδουσι μὲν ἰδιάζουσάν τινα θέσιν καὶ ἐξαιρετικὸν κύρος τῷ Θρόνῳ τῆς Νέας Ρώμης, δὲν ἀνυψοῦσιν ἡμῶς αὐτὸν εἰς παπικὴν τῆς Ἀνατολῆς καθέδραν. Πολλὰ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου ὑπηγορεύθησαν ὑπὸ καιρικῶν περιστάσεων ὡς λ. χ. προσκρήσεις ἐπαρχιῶν καὶ ἐκλογαὶ ἐπισκόπων καὶ πρωθιεραρχῶν ἄλλου κλίματος. Ὅταν ἐπαυσαν ὑφιστάμενοι οἱ λόγοι οὗτοι, τὰ κατὰ τὰς λοιπὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν λ. χ. τῶν προστώτων αὐτῶν ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ἀρχαίαν κανονικὴν αὐτῶν τάξιν. Ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τούτων ἴσχυεν ἡ ἀρχὴ «cessante ratione legis cessat lex ipsa». Ὅτι δὲ ἡ πράγματι συνταγματικὴ μὲν, φιλόστοργος δὲ καὶ περὶ τῆς εὐσταθείας τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν καθηκόντως μεριμνῶσα Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ δὲν ἐσκόπει νὰ ἀσκήσῃ παπικὴν ἡγεμονίαν — ἀφ' οὗ καὶ ἡ ἴδια δὲν ἐξέλεγε πάπας ἀπολυταρχικούς, ἀλλὰ συνταγματικούς πατριάρχας, κυβερνῶντας τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τῆς περὶ Αὐτοῦς ἱερᾶς Συνόδου — τρανῶς καταδείκνυται καὶ ἐκ μιᾶς περικοπῆς πράξεως γενομένης τῷ 1792 ἐπὶ Νεοφύτου τοῦ Ζ' ἐξ ἀφορμῆς τῆς μητροπόλεως Χαλεπίου, ἐπαρχίας τοῦ ἀντιοχικοῦ κλίματος. «Τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι μὲν καὶ ἐκ τῶν ἐνότων βοηθεῖν πρὸς τὰς χρεῖας καὶ τοῖς λοιποῖς ἀγνωστάτοις πατριαρχικοῖς καὶ ἀποστολικοῖς θρόνοις, πάνυ προσήκον ἐκ παλαιοῦ ἡγεῖται ὁ καθ' ἡμᾶς οὕτως ἀγνωστάτος Πατριαρχικός, Ἀποστολικὸς καὶ Οἰκουμηνικός Θρόνος, ἀφαιρεῖσθαι γε μὴν ἐκείνων τὰ δίκαια καὶ πλεονεκτεῖν ἀδικοῦντα, οὐχ ὅπως πράττειν, ἀλλ' οὐ δὲ ἀκούειν ἀνέχεται» (36).

Ὁ τοιοῦτος δὲ πάλιν καθορισμὸς τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου εἰς τὰς ὑπόθεσιν τῶν ἄλλων θρόνων δὲν σημαίνει ὅτι ἡ πρωτόθρονος Ἐκκλησία στερεῖται ἰδιαιτέρων δικαιωμάτων καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐξαιρετικοῦ κύρους προαχωρηθέντων ὑπὸ τε συνόδων καὶ βασιλέων καὶ ὑπαγορευθέντων καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ

(35) Φιλαρέτου Βαρσείδου [νῦν Μητροπολίτου Ἡρακλείας] Ἐκκλ. Ἱστορία τόμος Γ' σελ. 161 καὶ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, μετάφρασις Θεοδ. Βαλλιάνου σελ. 157-158.

(36) Μητροπολίτου Κοζίκου, Καλλινίκου Δελικάνη ἐνθα ἀνωτέρω τόμ. Β' σ. 217.

ὅτι ἀδίκως καλεῖται μήτηρ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς (37). Ὁ τοιοῦτος διίσχυρισμὸς εἶναι ὄχι μόνον παραγνώρισις νόμων καὶ κανόνων, ἀλλὰ καὶ ἄρνησις ἱστορικῶν πραγματικότητων. Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος δικαίωματα τοῦ Οἰκουμηνικοῦ θρόνου ὑπάρχουσι ποῖα δὲ καὶ ποῦ στηρίζονται ἀρκούντως καταφαίνεται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων. Ἔτερον εἶναι «τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς καὶ ἐνδείξεις ἐνεῖναι, καὶ ἡ παροχὴ τοῦ Ἁγίου Μύρου (38), αἱ ἐμφαίνουσαι πνευματικὸν δεσμόν. Τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον θεωρεῖται δικαίως ὁ πιστὸς θεματοφύλαξ ἐν πᾶσι τῆς γνησίας ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἡ Ἀρχὴ ἐκείνη ἡ συγκαλοῦσα συσκέψεις καὶ συνόδους, ἡ ἀμέσως καὶ αὐτοδικαίως διοικοῦσα τὰς ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ὑπαρχούσας ὀρθοδόξους κοινότητας καὶ μεριμνῶσα περὶ ὅλων τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, ὅταν αὐταὶ δεινὰς διέρχωνται στιγμὰς, ἀπὸ θρησκευτικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως. Ὅταν ὁ Πατριάρχης Ρωμανίας Μύρων ἐπισκεφθῆς τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον προσεφώνει τῇ 23 Μαΐου 1927 τὸν πλήρη ἡμερῶν Οἰκουμηνικὸν Πατριάρχην Βασίλειον τὸν Γ', ἀπεκάλεσε τὸ Κέντρον τοῦτο τῆς Ὁρθοδοξίας «Σεβάσμιον Κέντρον, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἐξεπέμθησαν αἱ ἀκτῖνες τῆς χριστιανικῆς Πίστεως πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, φωτίσασαι καὶ ὀδηγήσασαι πρὸς τὸν ὑπέροχον πολιτισμὸν τοῦ Ἰησοῦ ἀπειραριθμοῦ λαοῦ». Ὡσαύτως ὠνόμασεν αὐτὸ Μητέρα Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ (39). Ταῦτα δὲν εἶναι κεναὶ λέξεις λεγόμεναι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μιᾶς τυπικῆς ἐπισκέψεως, ἀλλὰ πραγματικῆς ὁμοίᾳ πρὸς ἐκείνας τὰς ὁποίας ἀνέγνωσεν ἤδη ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ.

(37) Ὁ γερὰς Μητροπολίτης Ἡρακλείας φρονεῖ οὐχὶ ὀρθῶς, νομίζω, ὡς φαίνεται, ἐξ ὧν ἀναπτύσσει ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ, ὅτι τὰ λεγόμενα ἰδιαιτέρως δικαιώματα τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου δὲν στηρίζονται ἐπὶ κανόνων καὶ βασιλικῶν θεσπισμάτων. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερόμενα, ὡς τὸ τοῦ Δοσιθέου καὶ ἄλλων, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θέσεως αὐτοῦ νομίζω ὅτι δὲν ἀναιροῦσι τοὺς ἐμὸς ἰσχυρισμούς, καθότι οἱ ἀναφερόμενοι, ἰδίως ὁ Δοσιθεός, ἐσκόπουν νὰ καταπολεμήσωσι τὴν παπικὴν ἀπολυταρχίαν, τὴν ὁποῖαν οὐδεὶς ἐχέρρων παραδέχεται ὑπάρχουσαν ἐν τῷ Οἰκουμηνικῷ Πατριαρχείῳ. Φιλ. Βαρσείδου Ἐκκλ. Ἱστορία τόμ. Γ' σ. 85-87 καὶ Γ' 214-216.

(38) Τὸ Ἅγιον Μῦρον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν λαμβάνουσιν ἐκ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου τὰ λοιπὰ ἐν Ἀνατολῇ Πατριαρχεῖα καὶ τινες Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι. Τὸ τοιοῦτον ἀποκαλεῖται ἀρχαία παράδοσις [Acta Patriarchatus C/ropolitani, A' 436-42. Ἐκ τινος ὅμοις ἐπιστολῆς τοῦ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ [ἐπιστ. 264 κώδιξ βιβ. Θ. Συλλογῆς ρκ'] πρὸς τὸν Πατριάρχην ΚΠ. Ματθαῖον, ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Δοσιθέου ἀναφερομένων καὶ ἐξ ἄλλων ἐξάγεται ὅτι ἅγιον μῦρον κατασκευάζον ἐνίοτε καὶ τὰ λοιπὰ Πατριαρχεῖα.

(39) Ἀρχιμ. Τιμοθέου Εὐαγγελινίδου, ὁ πατριάρχης καὶ ἀντιβασιλεὺς τῆς Ρωμανίας δόκτωρ Μύρων Κριστέας, Βουκουρέστιον 1928 σελ. 32-27.

SISMANOGLIO
MEGARO

Ὁ διάσημος ὀρθόδοξος κανονολόγος Νικόδημος Μίλας περὶ τῆς πημασίας καὶ τοῦ κύρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἰδίως ὡς πρὸς τὸ νομοθετικὸν ἔργον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζεται ὡς ἔπεται· αὐτὴν σημαντικωτέραν δρᾶσιν ἀνέπτυξεν ἡ πατριαρχικὴ Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως τὸ μὲν, ὅτι, ὁ Πατριαρχικὸς οὗτος Θρόνος φέρει τὰ πρεσβεῖα τιμῆς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ δέ, ὅτι ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας διατέλει οὗτος ἀνεξάρτητος πολιτικῶς, τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς καταδυναστευομένων. . . . Ἐνεκα τῆς θέσεως ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπέναντι τῶν λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν κέντρων τῆς Ἀνατολῆς, ἀπεφαίνετο γνώμην ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικὴ Σύνοδος καὶ ἐπὶ ὑποθέσεων μὴ ἀποβλεπουσῶν ἀμέσως τὸ πατριαρχεῖον τοῦτο, ἀλλ' ἄλλας Ἀυτοκεφάλους Ἐκκλησίας, αἵτινες ἔνεκα τῆς καταδουλώσεως τῆς χριστιανικῆς πίστεως, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιλαμβάνωνται τοιούτων ὑποθέσεων. Τούτων ἔνεκα συνήρχοντο πολλάκις ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ προσετώτες τῶν κατεργαστησῶν πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς συσχεπτόμενοι καὶ ἀποφασίζοντες ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων σπουδαίας φύσεως. Ἐντεῦθεν δὲ αἱ ἀποφάσεις αὗται ἔσχον καθολικὸν καὶ αὐθεντικὸν χαρακτῆρα ἐπὶ πάσης τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐτερον γεγονός προσδῶσεν εἰς τὰς κανονικὰς διατάξεις τῆς πατριαρχικῆς Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἦν ἡ μήτηρ Ἐκκλησία πάντων τῶν λαῶν ἐκείνων τῶν προσηλυτισθέντων ὑπὸ τῶν ἱεραποστόλων Αὐτῆς εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Φυσικὴ τούτου συνέπεια εἶναι ὅτι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν τούτων ἀπτείνοντο πρὸς διακανονισμὸν τοῦ ἐπισημοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτῶν βίου εἰς τὴν **Μητέρα Ἐκκλησίαν**, αἰτούμενοι ὁδηγίαν πρὸς τοῦτο καὶ πρὸς πάντα καθήλου τὰ ἀγνωστα καὶ ἀσαφῆ αὐταῖς ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα⁽⁴⁰⁾.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐνστερνωμένον τοιαύτας παραδόσεις καὶ περιβεβλημένον τοιούτον κύρος, κραταιωθὲν διὰ μακροχρόνου παρελθόντος ἐργάζεται καὶ νῦν ὡς καὶ πάντοτε, συμφώνως πρὸς τὴν μεγάλην αὐτοῦ διορθόδοξον ἀποστολήν. Τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀποστολήν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας βαθέως αἰσθάνεται καὶ ὁ νῦν προκαθήμενος Αὐτῆς Φώτιος ὁ Β' μετὰ ζήλου ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργείας πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὡς τοῦτο ἐγένετο ἐν τῇ προσυσκεΐσει τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ὡς τοῦτο, Θεοῦ συνῶσαι, γενήσεται καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ Προσυνόδῳ.

⁽⁴⁰⁾ Νικόδημος Μίλας, «Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον» μετάφρασις Ἀποστολοπούλου, ἔκδοσις Μαρασιῆ, σελ. 156-157.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

- 1] «Πραγματεία περί μεταβολῶν ἐπὶ τῶν περιστάσεων ἐπιβαλλομένων εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.
- 2] «Περί τοῦ ἀσυμβιβάστου τῶν χαρακτήρων ὡς αἰτίας διαζυγίου».
- 3] «Ἐνωσις ἢ προσέγγισις τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν» (γαλλιστί).
- 4] «Ἰνδικτιῶν ἢ Ἐπινέμησις καὶ ἡ τελετὴ τῆς Ἰνδικτιῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις».
- 5] «Ἡ περὶ ἐπιστήμης διδασκαλία τοῦ Herdier Spencer καὶ ὁ Ἀγνωστικισμὸς».
- 6] «Λόγος ἐπιμνημόσυνος εἰς τοὺς τέσσαρας Πατριάρχας τοὺς ἐνταφιασθέντας ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι».
- 7] «Ἡ ὀνομασία τῆς Μονῆς τῆς Χώρας» (Καχριέ τζαμί).
- 8] Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας (1 Μαρτίου 1931) ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ».

•Μελέται ἱστορικαί, ἀρχαιολογικαί, κανονικαί, νομικαί, κοινωνικαί καὶ φιλοσοφικαί δημοσιευθεῖσαι ἐν διαφόροις περιοδικοῖς καὶ ἐν τῇ «Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ» •Ἐκκλησ. Ἀληθεία» •Ν. Ποιμένι», •Ὁρθοδοξία» ἐν τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ Κων. πόλεως, Ἀθηνῶν κτλ.

